

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۵/۲۲

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی موفقیت تحصیلی فراگیران با شرکت در فعالیتهای مکمل در دوره ابتدایی

ایرانملک آلبا^۱، زینب طالی رحیمی^۲، ساجده جهاننیده^۳، علیرضا ملازهی کهنملک^۴

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد پردیس شهرستان سیب و سوران

۲- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد واحد سراوان

۳- کاردانی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد واحد سراوان

۴- کارشناسی حسابداری مالی دانشگاه علمی کاربردی اندیشه نو

iranmalek_alba@gmail.com

چکیده

امروزه مدرسه باید فراگیر خود را به نحوی تربیت کند که بتواند خود را با مسایل غیرقابل پیش بینی که در طول حیاتش احتمال آن می رود، سازگار کند. لیکن متأسفانه مدارس ابتدایی اغلب گرفتار ساختار خشک و روشهای یادگیری سطحی و ناکارآمد هستند. آن ها معمولاً فراگیران را برای انجام فعالیت ها با توجه به تغییرات در جامعه و محیط کار آماده نمی کنند، روش های تدریس آموزگار محور، یادگیرندگان را غیرفعال و صامت کرده، آن ها را برای موفقیت های آشنا و پیش بینی شده آماده می کند به نظر می رسد که اگر در موقعیت های یادگیران، فراگیران مسوولیت پذیر باشند، و عملاً درگیر مسایل اصلی در کلاس و خارج از آن شوند، می توانند در شرایط متغیر جامعه و محیط کار مشارکت فعال داشته باشند. از جمله نهادهای آموزش و پرورش نهاد امور تربیتی است که برای مقابله با فرهنگ بیگانه و پیدا کردن ضمیر فراگیران فعالیت های دامنه داری دارد را در مدارس ابتدایی به عهده داشته است. یکی از فعالیت های این نهاد تشکیل فعالیت های مکمل می باشد. فعالیت های فعالیت های مکمل از یک سو ایجاد زمینه های رشد و شکوفایی استعداد های فراگیران را وجهه ی همت قرار می دهند و تلاش می کنند شرایط مناسب و مطلوب در چهارچوب فضای کلاس و مدرسه برای آنان فراهم آورد. با درگیر شدن در فعالیت های مکمل، ممکن است فراگیران ملزم به حفظ نمرات خوب باشند تا واجد شرایط شرکت در ورزش یا تشویق شوند. واجد شرایط بودن ممکن است فراگیران را تشویق کند تا بهترین عملکرد تحصیلی خود را برای شرکت در فعالیت انجام دهند. رقابت در یک مسابقه سخنرانی ممکن است به فراگیر کمک کند تا اعتماد به نفس پیدا کند و مشارکت در یک گروه یادگیرندگان یا سازمان پیشاهنگی ممکن است به فراگیر کمک کند شخصیت خود را توسعه دهد و با جامعه ارتباط برقرار کند. در نهایت، خدمات اجتماعی یا داوطلبانه ممکن است به فراگیر کمک کند که نگرش مراقبت و شفقت نسبت به دیگران ایجاد کند. درک اینکه دقیقاً چگونه هر فعالیت بر فراگیر تأثیر می گذارد و نوع موفقیت مثبت در حال وقوع است، مهم است. در این پژوهش به روش تحلیلی توصیفی به بررسی وضعیتهای فعالیت های مکمل درسی در مدارس ابتدایی پرداخته و رهنمودهایی برای آموزگاران ابتدایی جهت موفقیت تحصیلی به کمک فعالیت های مکمل ارائه شده است.

کلمات کلیدی: آموزگار، مدارس ابتدایی، موفقیت تحصیلی، یادگیرنده، فعالیت های مکمل.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

یکی از مهمترین مسائل جوامع امروز بشری در سراسر دنیا مسئله استفاده صحیح‌تر و مؤثرتر از فرصت‌های آزادی است که افراد در اختیار دارند و این اوقات برای مؤمنان لحظه‌های نیایش با معبود و برای عالمیان ساعات تفکر و برای هنرمندان زمان ساختن و ابداع و برای یادگیرندگان ساعات خلاقیت می‌باشد و بسیاری از مردم حتی صاحب‌نظران به این نتیجه رسیده‌اند که باید مدارس ابتدایی و مؤسسه‌های آموزشی مسئولیت‌های بیشتر و روشن‌تری در این باره بر عهده بگیرند تا بهره‌برداری بهینه از اوقات فراغت در برنامه‌های فراگیران طراحی و گنجانده شود. در زندگی انسان لحظه‌ها و اوقاتی وجود دارد که از اهمیت و حساسیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. این اوقات می‌تواند فرصتی برای رشد شخصیت فرد باشد یا به عکس موجب بروز اختلالات رفتاری اجتماعی شود. منظور از فعالیت‌های مکمل فرصت‌هایی است که انسان مسئولیت‌پذیر هیچگونه مسئولیت و سر و کار موظفی را به عهده ندارد و همه چیز در اختیار او می‌باشد تا با میل و رغبت خودش به برنامه خاصی بپردازد (Abruzzo et al, 2016).

هنگامی که مدارس ابتدایی در نظر دارند یک برنامه فعالیت‌های مکمل را شروع یا ادامه دهند، والدین یا کارکنان مدرسه باید داوطلبانه وقت خود را اختصاص دهند، منابع مدرسه باید صرف استخدام آموزگاران حرفه‌ای شود، یا هزینه‌هایی برای مشارکت فراگیران در این فعالیت‌ها دریافت شود. مدارس ابتدایی خواهان موفقیت فراگیران خود هستند و پیگیری این موفقیت مستلزم آن است که مدیران و موسسات برنامه‌هایی را که موفقیت فراگیران را تسهیل می‌کنند، اولویت بندی کنند. هنگامی که مزایای فعالیت‌های مکمل زیر سوال می‌رود، مدارس ابتدایی باید به دنبال اطلاعاتی باشند تا آنها را در یافتن ارزش این فعالیت‌ها در رابطه با موفقیت فراگیران راهنمایی کند. فعالیت‌های مکمل در تمام سطوح مدارس ابتدایی ما به اشکال مختلف یافت می‌شود. آنها می‌توانند ورزش، باشگاه، مناظره، نمایشنامه، نشریات مدرسه، شورای فراگیری و سایر رویدادهای اجتماعی باشند. آینده یک فراگیر را می‌توان در کارهایی که در ساعات بعد از مدرسه و قبل از بازگشت والدین به خانه انجام می‌دهند تعیین کرد. فعالیت‌های مکمل در قرن ۱۹ در ایالات متحده آغاز شد. در ابتدا آنها فقط یک بخش اضافی از برنامه تحصیلی عادی برای سال بودند (Covay and Carbonaro, 2010).

ارتباط موفقیت تحصیلی فراگیران با مشارکت در فعالیت‌های مکمل

یکی از ویژگی‌های آموزش و پرورش موفقیت‌توجه ویژه به فعالیت‌هایی است که فراگیران در بیرون از کلاس و مدرسه انجام می‌دهند این قبیل فعالیت‌ها بدون شک بیشتر از فعالیت‌های کلاسی در رشد فراگیران موثر هستند. بر دستگاه تعلیم و تربیت هر کشوری واجب است در راستای این امر وارد عرصه شده و زمینه‌های اجرایی این فرایند را فراهم بیاورد. توسعه و غنی‌سازی فعالیت‌های مکمل با توجه به رویکرد نسبتاً متمرکز برنامه ریزی درسی و توجه کافی نداشتن به رشد مهارت‌های اجتماعی، عاطفی، و شناختی فراگیران در فرایند یاد دهی یادگیری لازم است برای تعدیل نارسایی و کاستی‌های برنامه درسی توجه به علایق و استعدادها، پاسخ به نیازهای فردی، غنی‌سازی اوقات فراغت، پاسخ به تحولات پرشتاب دنیای امروز و تعمیق فرایند یاد دهی - یادگیری فعالیت‌های مکمل برای اجرا در مدارس ابتدایی در نظر گرفته شود. رشد خلاقیت، توسعه مهارت‌های شناختی، تقویت مهارت‌های حسی حرکتی اصلاح رفتار و تعالی شخصیت و بهداشت روان، رفتارهای اجتماعی در کارکرد های مهم فعالیت‌های مکمل می‌باشد. تحقیقات نشان داده است که فعالیت‌های مکمل بر رشد اجتماعی و عملکرد تحصیلی فراگیران تاثیر مثبت دارد. بین شرکت در فعالیت‌های مکمل و موفقیت تحصیلی فراگیران رابطه مثبت و مسقیم وجود دارد. همچنین فعالیت‌های مکمل بر مهارت اجتماعی فراگیران تاثیر معناداری دارد و منجر به افزایش خلاقیت فراگیران می‌شود. بنابراین با توجه به مطالب بیان شده ضرورت پرداختن به فعالیت‌های مکمل و تاثیر آن بر عملکرد تحصیلی، مهارت‌های اجتماعی و عاطفی فراگیران، نمایان می‌شود (Casinger, J. 2011).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

فعالیت‌های مکمل فعالیت‌هایی است که فراگیران در آن شرکت می‌کنند و در محدوده برنامه درسی عادی مدارس ابتدایی قرار نمی‌گیرند. آنها در تمام سطوح مدارس ابتدایی ما یافت می‌شوند. انواع مختلفی از فعالیت‌های مکمل مانند ورزش، باشگاه، حکومت، روزنامه دانشجویی، موسیقی، هنر و نمایش وجود دارد. فعالیت‌های مکمل کاملاً داوطلبانه است، بنابراین فراگیرانی که نمی‌خواهند در آنها شرکت کنند مجبور نیستند. «فعالیت‌های مکمل همان اهداف و کارکردهایی را انجام می‌دهند که دروس ضروری و انتخابی در برنامه درسی هستند. با این حال، آنها تجربیاتی را ارائه می‌دهند که در دوره‌های رسمی تحصیلی گنجانده نشده است. آنها به فراگیران اجازه می‌دهند تا دانشی را که در کلاس‌های دیگر آموخته‌اند به کار گیرند و مفاهیم زندگی دموکراتیک را به دست آورند.» فعالیت‌های مکمل تأثیرات مثبت زیادی بر آموزش دارد. اثرات مثبتی که فعالیت‌های مکمل بر فراگیران می‌گذارد عبارتند از: رفتار، نمرات بهتر، اتمام مدرسه، جنبه‌های مثبت برای تبدیل شدن به بزرگسالان موفق و جنبه اجتماعی (Covay and Carbonaro, 2010).

فعالیت‌های مکمل در قرن ۱۹ در ایالات متحده آغاز شد. در ابتدا آنها فقط یک بخش اضافی از برنامه تحصیلی عادی برای سال بودند. فعالیت‌های مکمل معمولاً دارای علاقه عملی یا حرفه‌ای بود که در فعالیت‌ها گنجانده می‌شد. اولین فعالیت‌های مکمل که در مدارس ابتدایی به خوبی شناخته شده بود در دانشگاه هاروارد و ییل آغاز شد. آنها کلوپ‌های سوادآموزی بودند که متشکل از باشگاه‌های بحث و مناظره مختلف و سیستم‌های یونانی مانند انجمن‌های برادری و صمیمی بودند. فراگیران مدارس ابتدایی آمریکا اولین کسانی بودند که باشگاه‌های ورزشی را راه‌اندازی کردند. این‌ها به زودی محبوب شدند و باشگاه‌های سوادآموزی شروع به افول کردند. در زمان جنگ جهانی اول، مدارس ابتدایی شروع به اضافه کردن باشگاه‌هایی مانند روزنامه نگاری و روزنامه کردند. اکنون این باشگاه‌ها محبوب شده‌اند و بسیاری از دبیرستان‌های دولتی و مدارس ابتدایی کلاسی دارای باشگاه‌هایی برای همه‌علاق هستند. امروزه از هر ۴ فراگیر ۱ نفر در باشگاه‌های دانشگاهی شرکت می‌کنند. حدود ۲۵۰ میلیون دلار برای ایجاد فعالیت‌های مکمل در مدارس ابتدایی روستایی و درون شهری هزینه دارد. فعالیت‌های مکمل مدرسه را تأمین مالی می‌کند (Casinger, J. 2011).

پیامدهای مشارکت فراگیران در فعالیت‌های مکمل

فعالیت‌های مکمل در پویایی فراگیران در مدرسه نقش به‌سزایی دارد و باعث تجلی هنر در مدارس ابتدایی می‌شود، تجارب فراگیران را افزایش می‌دهد و چون فراگیران فقط نیاز به یادگیری دانش و معلومات ندارند و می‌بایستی در تمامی ابعاد مخصوصاً بعد تربیتی مهارت‌های لازم را کسب کنند این نوع برنامه‌های فوق‌العاده باعث به‌وجود آمدن فرهنگ کتابخوانی، کسب معلوماتی خارج از برنامه‌های درسی، شکوفا شدن استعداد‌های هنری و خلاقیت فراگیران می‌شود. همچنین باعث می‌شود فراگیران با فعالیت‌های گروهی و همکاری اجتماعی‌آشنایی بیشتری پیدا کنند، برای مسئولیت‌پذیری‌های آینده تجربه کسب کنند و استعداد‌های خود را در فعالیت‌های هنری و فرهنگی شکوفا سازند. شکوفاسازی فراگیران در جهت مشارکت فعالیت‌های مکمل قدرت ابتکار آنها را در انجام کارها و حل مشکلات افزون می‌سازد (Abruzzo et al, 2016). در ذیل به برخی از پیامدهای مشارکت فراگیران در فعالیت‌های مکمل به‌طور مفصل پرداخته شده است:

اولین تأثیری که فعالیت‌های مکمل بر آموزش می‌گذارد، رفتار است. فراگیرانی که در فعالیت‌های مکمل شرکت می‌کنند، مشکلات رفتاری را کاهش می‌دهند. در ورزش، آنها نظم و انضباط را در تمرین‌ها، تمرین‌ها و روتین‌ها نشان می‌دهند. آنها موظفند این وظایف را به درستی انجام دهند، چه بسکتبال بازی‌های فوتبال، چه برنامه‌های رقص یا سیگنال در بیسبال. وقتی فراگیران این کارها را به درستی انجام می‌دهند، به خاطر رفتار خوبشان پاداش می‌گیرند و به دستاوردهای خود افتخار می‌کنند. به دلیل غروری که به دست می‌آورند، احترام به خود، عزت نفس و اعتماد به نفس بهتری به دست می‌آورند. دنیای آموزش بیان می‌کند که «مشارکت در فعالیت‌های مدرسه، به‌ویژه ورزش‌های دو و میدانی، منجر به عزت نفس بالاتر و ارتقای جایگاه در میان همسالان می‌شود، که برخی معتقدند این امر بازدارنده رفتارهای ضداجتماعی است». خطرناک‌ترین زمان برای

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

رفتار بد، زمان بعد از مدرسه و قبل از بازگشت والدین به خانه است که معمولاً بین ساعت سه تا هفت است (Ceno, 2013). این زمانی است که آنها در معرض بیشترین خطر در ارتکاب اعمال خشونت آمیز و قربانی شدن هستند. سنینی که معمولاً در این دوران درگیر رفتارهای نامناسب هستند بین دوازده تا هفده سالگی است. بین سنین نه تا هفده سالگی، بچه ها یاد می گیرند که خودشان تصمیم بگیرند و رفتارشان را کنترل کنند. این زمان بسیار مهمی برای فراگیران است که در فعالیتهای مکمل حضور داشته باشند، زیرا آنها تحت نظارت، راهنمایی هستند و در تجارب یادگیری درگیر و غنی هستند. آنها بهتر می توانند در برابر رفتارهای نایمن مانند مصرف مواد مخدر و الکل، درگیری با گروهها و فعالیتهای مجرمانه مقاومت کنند. نمرات بالاتر و نگرش مثبت به مدرسه دومین اثری است که فعالیتهای مکمل بر فراگیران می گذارد. عزت نفس می تواند پیش بینی کننده عملکرد تحصیلی باشد. فراگیرانی که مدرسه را دوست ندارند، به خوبی فراگیرانی که مدرسه را دوست دارند، خوب عمل نمی کنند، زیرا آنها آماده نیستند مشتاق موفقیت اگر فراگیران مدرسه را دوست ندارند، معمولاً به این دلیل است که احساس نمی کنند موفق هستند یا می توانند موفق شوند. شرکت در یک برنامه بعد از مدرسه که برای ایجاد عزت نفس طراحی شده است، تأثیر مثبتی بر نمرات آزمون استاندارد در ریاضیات و خواندن داشت، در حالی که دریافت زمان طولانی برای تکمیل تکالیف، تأثیر مثبت یکسانی بر عزت نفس یا موفقیت نداشت. مشارکت در فعالیتهای مکمل فرصتی را برای فراگیران فراهم می کند تا ارتباط مثبت و داوطلبانه با مدرسه خود ایجاد کنند. فراگیرانی که در فعالیتهای مکمل شرکت می کنند سه برابر بیشتر احتمال دارد که معدل ۳٫۰ یا بالاتر داشته باشند. این بیشتر از فراگیرانی است که در فعالیتهای مکمل شرکت نکرده اند. این صرف نظر از پیشینه یا دستاورد قبلی آنهاست.» فراگیرانی که در فعالیتهای مکمل شرکت می کنند نیز تغییرات مثبتی در اعتماد به نفس، ادراک آموزگار و اعتماد به نفس فراگیران نشان دادند و سپس دلبستگیهای مثبت مربوط به مدرسه را در بزرگسالان ایجاد کردند. فعالیتهای مکمل ارتباط فراگیران با مدرسه را افزایش می دهد، عزت نفس آنها را افزایش می دهد و طبیعت اجتماعی مثبت آنها را افزایش می دهد (Ceno, 2013).

سومین اثری که فعالیتهای مکمل بر فراگیران می گذارد، اتمام مدرسه است. میانگین نرخ ترک تحصیل در ایالات متحده حدود ۱۰٪ است. فراگیرانی که شرکت می کنند در فعالیتهای مکمل احتمال ترک تحصیل کمتر و احتمال موفقیت تحصیلی بالاتر بیشتر است. به نظر می رسد آن دسته از فراگیرانی که در معرض خطر شکست قرار دارند، از مشارکت در فعالیتهای مکمل حتی بیشتر از فراگیرانی که موفقیت های عادی دارند، سود می برند. این امر به ویژه برای فراگیرانی که به اقلیت های قومی تعلق دارند، فراگیرانی که دارای معلولیت هستند و در معرض خطر ترک تحصیل هستند بسیار مهم است، زیرا فراگیران در برخی از این گروهها تقریباً ۴۰ درصد نرخ ترک تحصیل دارند. مشارکت در فعالیتهای مکمل با کاهش نرخ ترک تحصیل در پسران و دختران مرتبط است. ورزش یکی از بزرگترین فعالیتهای مکمل است که بر فراگیران تأثیر می گذارد. برنامه های ورزشی میزان ترک تحصیل را تا ۴۰ درصد کاهش می دهد. قوانینی نیز برای بچه ها در ورزش وجود دارد. یکی از شناخته شده ترین قوانین قانون بدون پاس بدون پخش است. بسیاری از ایالت ها از این قانون استفاده می کنند. این قانون می گوید فراگیری که در ورزش شرکت می کند باید معدل مشخصی داشته باشد و نمی تواند بیش از دو کلاس درس بخواند وگرنه نمی تواند در ورزش شرکت کند. این امر بسیاری از فراگیران را تشویق می کند تا نمرات خود را ادامه دهند، که از شکست یا ترک تحصیل آنها جلوگیری می کند. قوانینی هم وجود دارد که می گوید اگر فراگیران قانون را زیر پا بگذارند نمی توانند در ورزش شرکت کنند (Girod et al., 2004).

پنجمین روشی که فعالیتهای مکمل بر فراگیران تأثیر می گذارد، این است که جنبه های مثبتی دارد که فراگیران برای تبدیل شدن به فراگیران و بزرگسالان مولد به آن نیاز دارند. فراگیران با شرکت در فعالیتهای مکمل دروس رهبری، کار گروهی، سازماندهی، تفکر تحلیلی، حل مسئله، مدیریت زمان، یادگیری شعبده بازی همزمان با بسیاری از وظایف را می آموزند و به آنها امکان می دهد استعدادهای خود را کشف کنند. وقتی یادگیرندهی تصمیم می گیرد که می خواهد به یک فعالیتهای مکمل بپیوندد، به دنبال فعالیتی می گردد که مورد علاقه او باشد و فعالیتی را که دوست دارد یا از آن لذت می برد. هنگامی که

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

فراگیران در دبیرستان یا کالج هستند، این می تواند چیزی باشد که به آنها کمک می کند شغلی پیدا کنند. با شرکت در فعالیت‌های مکمل، آنها چیزی را پیدا می کنند که از آن لذت می برند و می بینند که چگونه می توانند از آن به عنوان شغل استفاده کنند. شرکت در برخی از فعالیت‌های مکمل مربوط به رشته مورد علاقه فراگیر می تواند به آنها در یافتن شغل کمک کند. اگر فردی به دنبال رزومه کاری برای یک کارمند بالقوه است و می بیند که تجربه یا علاقه ای به آنچه که به دنبال آن است دارد، به احتمال زیاد آن فرد را استخدام می کند. سپس این فراگیران آرزوهای شغلی بالاتری خواهند داشت. برخی از فعالیت‌های مکمل نیز در برنامه های کالج خوب به نظر می رسند. کالج ها به دنبال این هستند که ببینند آیا فراگیران قبل از پذیرش در موارد خاصی شرکت می کنند یا خیر. شرکت در برخی از این فعالیت ها می تواند به دانشجوی کمک کند تا بورسیه تحصیلی برای کالج دریافت کند. وقتی فراگیران در فعالیت‌های مکمل شرکت می کنند، به‌ویژه در سنین پایین، تعهدات بلندمدت را به آنها آموزش می دهد. اگر بخواهند در فعالیت خاصی شرکت کنند، برای مدت طولانی ثبت نام می کنند. نه فقط برای یک هفته یا چند روز. این برای فراگیران خوب است که یاد بگیرند زیرا مدرسه یک تعهد طولانی مدت است، مشاغل و چیزهای دیگری که آنها در بزرگسالی باید با آن دست و پنجه نرم کنند.

آخرین تأثیری که فعالیت‌های مکمل بر فراگیران می گذارد، جنبه اجتماعی آن است. فراگیرانی که درگیر فعالیت‌های مکمل هستند با افراد جدید زیادی آشنا می شوند. هر باشگاه یا ورزش متفاوت است، بنابراین فراگیران با افراد مختلف در همه گروه های مختلف ملاقات می کنند. با پیوستن به افراد مختلف، آنها با افرادی با پیشینه های مشابه و افرادی که با آنها علائق مشترک دارند ملاقات می کنند. اغلب اوقات افرادی که فراگیران با آنها ملاقات می کنند فراگیرانی هستند که هرگز به طور عادی با آنها صحبت نمی کنند یا با آنها دوست نمی شوند. در فعالیت‌های فوق درسی مختلف، فراگیران در مورد کار گروهی یاد می گیرند و گاهی اوقات در نهایت مطابقت کمتری با کلیشه‌های جنسیتی دارند. فعالیت‌های مکمل بخشی از زندگی روزمره فراگیران است. آنها نقش مهمی در زندگی فراگیران دارند. آنها با بهبود رفتار، عملکرد مدرسه، اتمام مدرسه، جنبه های مثبت برای ایجاد بزرگسالان موفق و جنبه های اجتماعی، تأثیرات مثبتی بر زندگی فراگیران دارند (Howie et al., 2010).

ضرورت مشارکت فراگیران در فعالیت‌های مکمل

در هر نظام آموزشی، مدارس ابتدایی علاوه بر انتقال دانش، متعهد به ایفای وظایف پرورشی به منظور رشد و پرورش همه جانبه‌ی فراگیران به ویژه در بعد تربیتی می باشند. فعالیت‌های مکمل در صورت غنی بودن محتوای آنها زیربنای محکمی برای موفقیت فراگیران در زمینه های مختلف می باشد. فعالیت‌های مکمل ای به مجموعه فعالیت‌هایی گفته می‌شود که شخص پس از ارزیابی از تعهدات و تکالیف شغلی، خانوادگی و اجتماعی و با میل و اشتیاق به آن می‌پردازد و غرضش استراحت و تفریح، توسعه دانش و یا به کمال رساندن شخصیت خویش یا به ظهور رساندن استعدادها و خلاقیت‌ها و یا بالاخره مشارکت آزادانه در اجتماع است. اهمیت و ضرورت فعالیت های مکمل و فعالیت‌های مکمل در مدارس ابتدایی را باید در نقش آن در جهت اصلاح یارفع نواقص و نارسایی های نظام تربیتی دانست. فعالیت‌های مکمل مرزهای یادگیری را گسترش داده بالحاظ رویکردهایی چون یادگیری در خانواده و جامعه و نیز توسعه مهارت های زندگی ، یادگیری و آموزش را تحت تاثیر قرار داده است. این فعالیت‌ها فراگیران را به عنوان یک محقق به کنکاش و کشف مفاهیم سوق داده و کاستی های موجود را جبران نموده و موجب تقویت تفکر و تعقل آنان می گردد. همین طور موجب می شوند آموزش از انتقال صرف و یکسویه اطلاعات از آموزگاران به فراگیران خارج شده و فراگیران را به فضایی علمی و تحقیقی رهنمون گشته و شادابی را به مدرسه ارمغان آورند و نیز رابطه ای دوستانه و صمیمانه بین شاگرد و آموزگار ایجاد نمایند. فعالیت های مکمل و فعالیت‌های مکمل به پرورش روحیه اعتماد به نفس ، هم زیستی ، تحمل آرای دیگران، سعه صدور سلامت جسمی و روانی فراگیری انجامد (Ceno, 2013).

دلیل اصلی شرکت فراگیران در یک فعالیت، علاقه شخصی است. و یکی از مزایای فوری پیگیری علائق از طریق برنامه های فعالیت‌های مکمل، ملاقات با دیگرانی است که در همان علائق مشترک هستند. فرصت ایجاد دوستی همچنین به فراگیران

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

فرصتی برای توسعه مهارت های اجتماعی می دهد. برای برخی از فراگیران، تعامل اجتماعی در فعالیتهای مکمل اولین تجربه کار با دیگران برای رسیدن به یک هدف مشترک است. و کار تیمی یک مهارت مهم است که اکثر آموزگاران و کارفرمایان به آن نگاه مثبت دارند. کار تیمی اغلب در محیط فعالیتهای مکمل، به رهبری تبدیل می شود. زیرا هر باشگاه یا سازمان دارای پست های رهبری است. محققان همچنین دریافته اند که آموزگاران بزرگسالی که در برخی فعالیتهای شرکت می کنند تأثیر مثبتی در زندگی یادگیرندگان دارند. برای فراگیری که قصد دارند در کالج یا تحصیلات تکمیلی شرکت کنند، فعالیتهای مکمل ممکن است چشم انداز پذیرش مدرسه را بهبود بخشد. تعداد و نوع فعالیتهای مکمل در دسترس گاهی اوقات بسیار زیاد است. فراگیران باید فعالیتهایی را انتخاب کنند که بر اساس علایق آنها باشد و سپس تضادهای احتمالی آن فعالیتهای را با سایر خواسته های زمانشان بسنجید. دانشجویان آینده نگر در سطح کالج یا فارغ التحصیل نیز باید پتانسیل دریافت بورسیه هایی را که با انواع بسیاری از فعالیتهای وجود دارد، در نظر بگیرند. برخی از فعالیتهای ممکن است معتبرتر از سایرین باشند، اما جذابیت واقعی باید بیشتر از انگیزه های پنهان باشد. فراگیران نباید با فعالیتهایی که با علایق یا توانایی های آنها مطابقت ندارد، تلاش کنند اعتبار خود را تقویت کنند. فراگیران چه به دنبال بهبود مهارت های خود باشند و چه به دنبال ارتقای چشم انداز آینده خود باشند، باید حداقل به یک دلیل دیگر یک فعالیتهای مکمل را دنبال کنند (Simoncini and Caltabiono, 2012).

طراحی یک فعالیتهای مکمل

اهداف وزارت آموزش و پرورش بسیار کلی است مدارس ابتدایی باید بر حسب دوره تحصیلی و بانگاه به اهداف کلی، اهداف اختصاصی و تفصیلی و قابل دستیابی خود را تدوین کنند. به همین دلیل لازم است در ابتدای سال تحصیلی هدف گذاری یکساله برای مدرسه صورت گیرد و اهداف در حیطه های آموزشی، فرهنگی تربیتی و سپس خدماتی و رفاهی به ترتیب اولویت بندی و مشخص گردد. بعد از تعیین اهداف باید درصدی باشیم در برنامه زمانی معین شده باشیوه های مؤثره نتیجه مطلوب و دلخواه برسیم. در تنظیم فعالیتهای مکمل آموزشگاه مراحل ذیل انجام می گیرد (Simoncini and Caltabiono, 2012).

۱- نیازسنجی: محور فعالیت با توجه به سن، جنس و موقعیت فراگیران و با توجه به علایق و نیازهای فراگیران خواهد بود.
۲- انتخاب نوع فعالیت: با توجه به نیازهای اعلام شده و با توجه به امکانات و منابع، هر کدام از اعضای شورای مدرسه می توانند پیشنهادهایی را ارائه نمایند و از بین برنامه ها و فعالیتهای پیشنهادی بهترین برنامه ها انتخاب شود. مشارکت آموزگاران در تدوین فعالیتهای مکمل احساس را برای آموزگار ایجاد می کند که به تعمیق یادگیری فراگیر کمک خواهد کرد لازم به ذکر است موافقت اولیاء و مشارکت آنها هم نقش مهمی در تسهیل این امر خواهد داشت.

۳- تعیین اهداف: در انتخاب بهترین پیشنهاد و بهترین برنامه باید توجه داشت این نوع برنامه تا چه اندازه حیطه های سه گانه یادگیری را در بر می گیرد. (حوزه شناختی، حوزه مهارتی و حوزه نگرشی). هر چه تفکر خلاق فراگیر را بیشتر برانگیزد و انگیزه را بیشتر تقویت کند، فعالیت مناسب تری خواهد بود.

الف) تعریف فعالیت های متناسب با فعالیتهای مکمل انتخاب شده بعد از انتخاب بهترین فعالیتهای مکمل و اهداف یادگیری لازم است فعالیتهایی که در این راستا قابلیت اجرایی دارند معرفی شوند.

ب) اجرای فعالیت: با مشارکت کلیه عوامل دخیل در امر آموزش فعالیتهای مکمل انتخاب شده با توجه به نوع فعالیت و زمانی که برای اجرای آن لازم است، چیدمان برنامه صورت می گیرد.

ج) ارزیابی: پس از اجرای فعالیتهای مکمل لازم است میزان اثربخشی و تحقق اهدافی که براین برنامه مترتب بوده را ارزیابی کرد که آیا فراگیر به این سطح از یادگیری، مهارت یا نگرش دست یافته است یا خیر. در صورت حصول نتیجه مطلوب در پایان ارزیابی می توان این فعالیت را در بوته تجارب موفق مدیریتی قرار داد (Ceno, 2013).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

چالش ها و مزایای فعالیت‌های مکمل

متغیرهای زیادی برای ارائه فعالیت‌های مکمل به فراگیران وجود دارد. چالش هایی که جوامع و مدارس ابتدایی با فرصت های محدود با آن مواجه هستند اغلب شامل خشونت، قلدری و افزایش نرخ ترک تحصیل می شود. این مسائل در بسیاری از مدارس ابتدایی وجود دارد و احتمالاً می توان با مشارکت بیشتر در فعالیت‌هایی که به پیوند یادگیرنده و هویت بخشیدن به جامعه مدرسه کمک می کند، کاهش یافت. یادگیرندگان باید ارتباط خود را با مدرسه احساس کنند و اهمیت ماندن در مدرسه را درک کنند. برخی از فراگیران برای ادامه تحصیلات پس از دبیرستان انتخاب می کنند. دیگران ممکن است از جنبه اجتماعی مدرسه لذت ببرند، و با این حال هنوز دیگران هستند که در بسیاری از فعالیت های مدارس ابتدایی شرکت می کنند (King et al., 2021).

دیموند و همکاران به پیامدهای منفی احتمالی برخی از انواع آن اشاره کرده اند در فعالیت‌های مکمل اگر آموزگار نسبت به تیم تحقیرکننده باشد، یا اگر اعضای باشگاه دیگران را کنار بگذارند، یا فقط بیش از حد درگیر هر دقیقه اضافی برنامه ریزی شده در فعالیت های متعدد باشد، فراگیران ممکن است متوجه شوند که مشارکت عواقب منفی دارد. در هر صورت، مهم است که بدانیم چرا فراگیران باید در فعالیت های مثبت شرکت کنند و چگونه از تأثیر منفی مشارکت بیش از حد جلوگیری کنند. همراه با درک مزایای شرکت در فعالیت‌های مکمل، فراگیران و والدین ممکن است بخواهند نحوه تعادل بین تحصیلی و فعالیت ها را در نظر بگیرند تا تأثیر مثبتی بر یادگیرندگان داشته باشند (Dymond et al., 2020).

به گفته محققان شرکت در فعالیت های سازماندهی شده در مدرسه با موفقیت تحصیلی، مدنی و تا حدی شغلی در بزرگسالی مرتبط است. این فعالیت‌های مکمل یادگیرندگان و موفقیت تحصیلی در بزرگسالی در انتخاب شغل و درآمد، ارتباط ثابتی وجود دارد. مورسی همچنین به کاهش بزهکاری و مشارکت کمتر در رفتارهای پرخطر اشاره کرد. این عوامل توضیح می دهد که چرا فراگیران باید زندگی خود را با تحصیلات و فعالیت ها متعادل کنند زیرا شرکت در این فعالیت های جامع ممکن است بر موفقیت آنها در آینده تأثیر بگذارد. زمان خارج از مدرسه می تواند برای توسعه شایستگی ها حیاتی باشد به بزرگسالی منتقل شود. با این حال، اگر فراگیران شرکت نکنند، ممکن است از مزایای فعالیت‌های مکمل یا برنامه های خارج از مدرسه بهره نبرند. مطالعه دیاموند همچنین نشان داد که توجه به شدت و سطح درگیری یادگیرنده با فعالیت مهم است. سطح مشارکت ممکن است در میزان تأثیرپذیری فراگیر از مشارکت تأثیر بگذارد (Dymond et al., 2020).

هنگام بیان برخی از مزایای شرکت در فعالیت‌های مکمل، برخی معتقدند که این امر منجر به رشد مثبت یادگیرندگان می شود. کینگ و همکاران توسعه مثبت یادگیرندگان را شامل پنج ساختار توصیف می کنند:

(۱) شایستگی در زمینه های تحصیلی، اجتماعی و حرفه ای.

(۲) اعتماد به نفس

(۳) ارتباط با خانواده، جامعه و همسالان.

(۴) شخصیت

(۵) مراقبت و شفقت

فراگیران شرکت کننده در فعالیت‌های مکمل نمرات بهتری داشتند، نمرات آزمون استاندارد بالاتری داشتند، موفقیت تحصیلی بالاتری داشتند، منظم تر به مدرسه می رفتند و از خودپنداره بالاتری برخوردار بودند. علاوه بر این، مشخص شده است که یادگیرندگانی که شرکت می کنند نیز کمتر احتمال دارد از موادی مانند مواد مخدر و الکل استفاده کنند، کمتر مدرسه را ترک کنند، در مدرسه رفتار نادرست داشته باشند و مرتکب اعمال بزهکارانه شوند (Dymond et al., 2020).

یادگیرندگانی که در فعالیت‌ها شرکت می کنند می توانند مهارت‌های مهمی مانند مهارت‌های کار گروهی یا رهبری را بیاموزند و این مهارت‌ها ممکن است در بخش‌های دیگر زندگی‌شان به آنها کمک کند. زمانی که تحصیلات خود را ادامه می دهند، کسانی که در فعالیت ها شرکت می کنند، به احتمال زیاد به راحتی دوست پیدا می کنند، با یک محیط جدید سازگار می شوند و بر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اساس تجربه قبلی در فعالیتهای مکمل رهبری خود را نشان می دهند. فراگیران با درگیر شدن، احتمال درگیر شدن با رفتارهای مشکل ساز را کاهش می دهند. مهارت های اجتماعی و شبکه های اجتماعی از جمله مزایای مشارکت در فعالیتهای مکمل هستند مشارکت در فعالیتهای غیردرسی ساختاریافته نه تنها باعث موفقیت تحصیلی، بلکه توسعه فردی/اجتماعی نیز می شود(هاشمی و حسینی، ۱۳۹۷).

بحث و نتیجه گیری

هدف مدارس ابتدایی یاد دادن است یعنی ایجاد شرایط برای یادگیری چه در طول سال به صورت فعالیتهای کلاسی یا چه به صورت تشکیل فعالیتهای مکمل و تشویق فراگیران به شرکت در آنها. مدارس ابتدایی محل کشف و بروز استعدادها، افراد و تمرین و تثبیت آنهاست. مدیران و آموزگاران به طور موثر در برنامه یادگیری و رضایت فراگیران و فعالیتهای بهبود و ارتقای مستمر کیفیت نقش دارند. انجام فعالیتهای مکمل در مدارس ابتدایی محرک بسیار خوب و اثربخشی برای ایجاد انگیزه و رغبت در فراگیران نسبت به فراگیری علم و دانش است و آموزگار یا مدیر انگیزه آفرین در این زمینه موفق خواهد بود. فراگیران علاوه بر فعالیتهای مکمل که در مدرسه و تحت نظارت ساختار رسمی مدرسه انجام می دهند، به فعالیتهای مکمل می پردازند. فعالیتهای مکمل که خارج از ساختار رسمی مدرسه و در محیط بیرون از مدرسه انجام می شود. فراگیران برحسب علائق خود در فعالیتهای مکمل شرکت می کنند(تقی پور و همکاران، ۱۴۰۰). فراگیران با مشارکت در فعالیتهای مکمل می توانند به موفقیت تحصیلی دست یابند و نمرات بالایی را کسب کنند. شخصیت و اعتماد به نفس فراگیران نیز با شرکت در این نوع فعالیتهای مکمل افزایش پیدا می کند. فراگیران عموماً از فرصتهای فراوانی که در اختیارشان قرار می گیرد، بهره می برند همچنین به فراگیران فرصتی برای توسعه مهارت های اجتماعی می دهد. فراگیران زمانی که در فعالیتهای مکمل مورد علاقه خود شرکت نمایند، با شور و ذوق به دنبال موفقیت در آن فعالیتهای هستند و بین میزان قانون مداری، روحیه مشارکت جویی، مسئولیت پذیری و اعتماد به نفس افراد شرکت کننده و غیر شرکت کننده در فعالیتهای مکمل، تفاوت معناداری وجود دارد(Dymond et al, 2020).

منابع

۱. تقی پور سهل آبادی، عباسی، کیان، مرجان و رضایی کرمانی نسب پور. (۱۴۰۰). تدوین ساختار فعالیتهای فوق برنامه مدارس با توجه به سیره امام رضا (ع). فرهنگ رضوی. 9(35), 63-89.
۲. هاشمی، حسینی و سیده بتول. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی برنامه درسی غیر رسمی (فعالیتهای فوق برنامه) بر افزایش مهارت های اجتماعی دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان استان مازندران. فصلنامه علمی پژوهشنامه تربیتی دانشگاه آزاد واحد بجنورد. 13(55), 132-148.
3. Abruzzo, K. J., Lenis, C., Romero, Y. V., Maser, K. J., & Morote, E. S. (2016). Does Participation in Extracurricular Activities Impact Student Achievement?. *Journal for Leadership and Instruction*, 15(1), 21-26.
4. Casinger, J. (2011). College extracurricular activities: the history of activities [Article Directory]. Retrieved March, 17, 2011.
5. Ceno, E. Ms. Cartier Honors English II April 7, 2013 Argument Writing on Extending School How do you feel about staying in school for an extra hour? According to the Board of Education, it could happen sooner than you think. Extending the school day one hour will have a negative effect on a high school student's mental, physical, and emotional capabilities. The Board of Education is discussing the positives of an extra long school day. However, the positives of more school time do not outweigh the negatives that .

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

6. Covay, E., & Carbonaro, W. (2010). After the bell: Participation in extracurricular activities, classroom behavior, and academic achievement. *Sociology of Education*, 83(1), 20-45.
7. Dymond, S. K., Rooney-Kron, M., Burke, M. M., & Agran, M. (2020). Characteristics of secondary age students with intellectual disability who participate in school-sponsored extracurricular activities. *The Journal of special education*, 54(1), 51-62
8. Girod, M., Martineau, J., & Zhao, Y. (2004). After-school computer clubhouses and at-risk teens. *American Secondary Education*, 63-76.
9. Howie, L. D., Lukacs, S. L., Pastor, P. N., Reuben, C. A., & Mendola, P. (2010). Participation in activities outside of school hours in relation to problem behavior and social skills in middle childhood. *Journal of school Health*, 80(3), 119-125.
10. King, A. E., McQuarrie, F. A., & Brigham, S. M. (2021). Exploring the relationship between student success and participation in extracurricular activities. *SCHOLE: A Journal of Leisure Studies and Recreation Education*, 36(1-2), 42-58.
11. Meadows, A. (2019). The impact of participation in extracurricular activities on elementary school students. *Journal of Interdisciplinary Undergraduate Research*, 11(1), 2.
12. Simoncini, K., & Caltabiono, N. (2012). Young school-aged children's behaviour and their participation in extracurricular activities. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37(3), 35-42.